

Výkladové poznámky k Hérakleitovým zlomkům B

B 1

Patrně ze začátku spisu nebo z okolí začátku.

Nejblíže významem mu jsou B 2, B 50.

Celý text je uchován u Sexta jako součást A 16 /1, odstavec 132. Proto je tradičně citován v Sextově čtení i na začátku, kde máme řadu dalších tradendů, přestože Sextův text je zjevně porušený. Pro začátek zlomku je lepší dát přednost čtení u Aristotela a dalších.

1.1-3 má trojitou strukturu jako parodie na střední větu B 30 (= B 30.3), také s třemi časy.

1.1. LOGOS, první slovo zlomku, překládáme „řeč“, ač může mít i mnoho jiných významů, z nichž většina je ovšem z pozdější antiky. Je to pokus o neutrální převod, otevřený specifickým významům, které se budou dál ukazovat.

Není to tato Hérakleitova řeč, není to tento spis, ač by to lexikálně byl jeden z možných archaických významů, viz B 50.8.

1.1. Tradiční čtení zlomku bývá podle Sexta, ale s obvykle přijímanými doplněními (např. „vždy“) od dalších autorů. To dávalo překlad:

„Vůči řeči platné vždy nechápaví jsou lidé.“

Překlad jenom podle Sexta by zněl:

„Vůči platné řeči nechápaví jsou lidé,“ (v opoře o iónský význam *eon*, Patočka) nebo ještě metafyzičtěji: „Vůči jsoucí řeči (jsoucímú rozumu) nechápaví jsou lidé.“

Aristotelovo čtení začátku věty dává jistotu textu i jeho pochopení, akorát zase, že Aristotela pak hned dál čílilo ambivalentní postavení slova „vždy“ v 1. větě, proto ji vlastně cituje, podobně pak i anonymní komentář k jeho Rétorice.

Proti Sextovu *tou logou toud eontos* stojí patrně u všech ostatních a určitě u Aristotela a ve starém komentáři k němu *tou logou deontos*, což má úplně jiný význam:

„Vůči řeči o tom, co je třeba“.

Původně určitě bylo LOGOYTOYDEONTOS majuskulně (velkými), bez mezer a interpunkce, což umožňuje různá pochopení, ale těžko to Sextovo. Nejpřirozenější je právě to, o kterém jednoznačně svědčí úvodní text Anonymu k Aristotelovi: LOGOY TOY

DEONTOS, což dává čtení:

„Vůči řeči o tom, co je třeba“.

Pro další výklad je tato lokálně velká změna spíše menší, činí pochopení snazším a výklad kratším, protože se nemusí odsvětlovat ten Sextem zavedený „jsoucí rozum“, který by pak u Hérakleita nikde nedával žádný smysl.

„Vždy“ (AEI nebo dialektové AIEI) ještě nemá význam metafyzické stálosti. Zato je postaveno jako střední člen věty (ambivalentní vazba, u Hérakleita velmi obvyklá). Nemáme tedy rozhodovat, kam se váže, ale chápat symetrii přecházející i následujícího: „co je třeba vždy“ – „vždy nechápaví“; „vždy“ je vztahem toho, co je třeba a nachápavosti lidí.

Analogie se „vždy“ uvnitř B 30.3.

Aristotelem uchovaný slovosled *aei axynetoi anthrópoi* má znaky aliterace a věta má dobrý rytmus.

1.1 Zvuková nebo etymologická hra: a-xynetoi, xynon, syn noó
pejorativní význam plurálu „lidé“ oproti singuláru „řeči“

názvuk na přežranost davu (B 29) oproti řeči o tom, co chybí

- 1.1 chiasmus: řeč, co je třeba - nechápaví, lidé.
chiasmus spojuje opozita, např. „co je třeba“ a „nechápaví“. Taky opozitní vztah „lidé“ a „řeč“ ladí s tím, že lidé jsou nechápaví.
- 1.2-3 chiasmus: než, slyšeli – uslyší, prvně.
Spojuje podobné a jeho poloviny jsou uvedeny opozity „předtím“, „poté“; ve vztahu úměry „jak“, „tak“.
- 1.3 Radek: tak poté, co si ji vyslechli. - podobně Kahn
Matyáš: tak poté, co slyšeli prvně.
to próton = poprvé, nedávno, nejprve (ale už sám aorist *akúsantes* vyjadřuje dokončenost děje)
- 1.4 podle této řeči: řeči o tom, co je třeba (ne podle této Hérakleitovy, která je ale jejím projevem, službou vůči ní, výzvou k ní, „zasvěcením“ do ní) – viz B 50.8
„Tato řeč“ viz „tento svět“ v **B 30 !**
- 1.5-6 různé tvary téhož slovesa, s a-privativum (*apeiroisin, peirómenoi*)
- 1.6 zakoušejí: pokoušejí se o
- 1.5-7 Vůči řeči o tom, co je třeba vždy: nechápou svoji zkušenost.
Vůči Hérakleitově řeči: nechápou ji tak, jak je.
Viz **B 17, B 72 !**
- 1.6-7 chiasmus: zakoušejí, slova a činy – já, vykládám? „Slova a činy“ je ustálené spojení.
- 1.7 viz B 17.1 tak-jak
- 1.8 každé z nich: ze slov i činů (*hekaston* se vztahuje k *ergon kai epon*)
podle přirozenosti: podle jeho přirozenosti (ale *kata fysin* = přirozeně) - viz **B 112 !**
- 1.8-9 dvě slovesa ve výroku
- 1.9 ukazují: oznamují: frázovaná (artikulovaná) řeč
- 1.10-11 *lanthanei, epilanthanontai* = stejný kmen pro „zůstává skryto“, „zapomínají“
dvě slovesa ve výroku
- 1.10-11 chiasmus: skryto, bdí - spí, zapomínají.
Velký chiasmus? : (4 + 5), (6+7) - (8+9), (10+11) ?
Spánek, probuzení a společné u Sexta: Hérakleitos A 16 /1.129, A 16 /1.131, A 16 /1.132
Běžní lidé nevědí, co dělají: C 1.5

B 2

Součást A 16 /1.133 ze Sexta, viz i A 16 /1.131. Text je zjevně pomršený.

viz B 1, B 50, ... C 1.24

2.4 „následovat společně“ viz souhlas v B 50.8-9.

2.5 Sextův výklad, že *xynos* (iónsky) = *koinos* (attický a v koiné)

2.6 *eontos*: zde je to asi jenom spona ke *xynou*

Pokud bychom ovšem text opravili podle Aristotelova čtení B 1:

„Ačkoliv je řeč o tom, co je třeba, společná,“ ...

Výklad by byl zajímavější a hladší, ale nevím, jestli by to byla legitimní operace.

2.6 *logos xynos*: (ustálené?) spojení, u Hérakleita ano !

2.7 *hoi polloi* = „ti mnozí“, běžní lidé, většina, konzumní, stádní

2.7 *fronésis* = vědomí

idia fronésis: ironie, protimluv - samo idion: standardní pejorativum

echontes = mají: vědomí nelze vlastnit, ale jen na něm mít úděl
2.6-7 chiasmus?: řeč, společná – žijí, vědomí

B 3

relační výrok, paradoxní výrok, konfliktní výrok

1.2 lidské měřítko, vztah k chození (proměnlivost?) - není malá velikost znakem toho, že prostorová velikost by stejně nevyjádřila důležitost?

Verze u DL: kritériem je jevení - nebo ironie o nemožnosti jinak poměřovat.

Viz Hérakleitos v Papyru Derveni.

B 3a

Zařazeno oficiálně na přelomu tohoto tisíciletí jako starší a kontextové zachování zlomku B 3. Čtení z raně klasické doby (Papyrus Derveni, fyzicky dochovaný z přelomu klasiky a hellénismu) je sice špatně čitelné, ale širší a zajímavější.

Předběžně viz B 3, B 94, B 100.

Což takhle nezvyklý leč dobrý význam:

„Slunce /.../ svou přirozeností (díky své přirozenosti) nepřekračuje hranice ani o šířku lidského chodidla.“

Prostě nepřeslapuje obratníky, dobrý a poctivý běžec.

Zlomek ve vývoji.

B 4

viz B 13?

B 5

5.1 ambivalentní vazba “krví” uprostřed

5.2 krev, bláto, tekutá špína - také zdroje života

5.1-3 zvuková podoba sloves “poskvrnění” a “šílet”.

epifrasiato = upozornil: viz to, co dělá Hérakleitos v B 1.9

epifrasaito poiúnta viz B 1.10-11

5.4-6 = náležitý antický vztah úcty k sochám bohů

B 6

Viz DL = A 1.9 = jasné výpary, nádoby; viz A 11 /5, A 12 /1, B 100.

viz Démokritos B 25 (Svoboda str. 129)

konfliktní výrok vůči běžnému mínění

každý den (a každá hóra, i každá přirozenost?) je zvláštní, unikátní

každý den přináší nové (B 106)

je jako řeka (B 49a, B 91)

diskontinuita (viz děti rodičů, B 74)

závislost slunce na dni jakožto hóre (B 100, B 126a), ale denního světla na slunci?

3 Podle Aristotelova výkladu Hérakleita Slunce nepřetržitě vzniká nebo se obnovuje, je proudící povahy, nejen každý den jiné, ale ani uvnitř jednoho dne není totožné samo se sebou. Slunce není vzorem totožnosti!

B 7

viz B 98 – duše jsou cítit, možná i duše čichají

7.1 = kdyby sublimovaly vzhůru? Nebo kdyby byly navlhle a výparovité povahy?

7.2 *rhines* = nozdry, nosy, čich, chřípí. Asi je zde u Hér. důležitý plurál.

Viz A 10 /3 (všechno se stane ohněm)

B 8

viz DL = A 1.8 = všechno vzniká skrze protikladnost

2 viz B 10 - spojitosti, 51 - luk a lyra, B 124 (nahodilý svět),
paradoxní a konfliktní výrok, souřadně vyslovovaná opozita - opakovaně!

8.1-2 pokud bychom četli chiasticky

protikladné , se shoduje - z neshodných , nejkrásnější harmonie
pak: protikladné (*antixún*) = nejkrásnější harmonie : viz luk a lyra, svět
se shoduje = neshodné : = 10.2 !
nejkrásnější harmonie v hudebním významu: z různých zvuků za sebou

8.2 neshodné : rozsypané (jako svět?) v B 124

nejkrásnější harmonie: nejkrásnější kosmos B 124

neshodné: skrytá harmonie?, nejkrásnější harmonie: silnější než zjevná? nebo

zjevná?

8.3 = 80.3 liší se jen slovosledem, kterýžto rozdíl mluví spíš pro Hérakleitovo autorství
jako návaznost k B 80 - než pro tezi o Aristotelově montáži z B 80, jak říká Diels

Bollack - pravý je jen 1. řádek

Viz C 1.11, C 1.18

B 9

viz 124

Infin. + Akuz. místo uvozovek v citaci (B-W se snad snaží vrátit do původní textové podoby,
i když výrok považují spíš za parafrázi Hérakleita)

syró plním, smýkám, prý i smetám, shrabuju, vymetám, podle Bllacka i proplachuju

Kahn: by si vybrali něco zameteného, tedy hromadu smetí

Bollack a Wism.: *syrmata* = rohože na rýžování zlata jako podestýlka pod zlato nebo osla

B 10

viz Platón, Sofisté 242e = A 10 /1

viz Hippokratés, De victu I, 17 (Šp. str. 265)

1 *synapsies* = spojitosti, body doteku, vzájemná setkání, propojenosti

etymologie: *syn* + *haptomai* !

Tak lze chápat strukturu Hér. výroků.

1 rkp var *syllapsies* = shromáždění

2 chiasmus?: celé , necelé - shodné , neshodné

by znamenal, že jen necelé může být samo bezrozporné, zatímco nárok celku je přes
neshodnodnost.

2 B+W: pravý Hér. končí slovem necelé, dál je to Aristot.

4 ch: všechno , jedno - jedno , všechno. Symetrie koloběhu
nahoru-dolů.

2-4 velká chí struktura?:

celé a necelé , shodné a neshodné - ze všeho jedno , z jednoho
vše

Znamenala by, že vztah celého a necelého (směr od celého k necelému) se má
k vztahu jednoho a všeho (ke směru od jednoho ke všemu) tak, jako vztah shodného a
neshodného (směr pohybu od shodnému k neshodnému) ke vztahu všeho a jednoho (k úsilí o
jedno).

Přechod k necelému, k části, je krokem do mnohosti všeho. Podobně je ale krok k jednomu za
cenu vstupu do neshod. !!!

Nebo spíš 3 dvojice ve výčtu spojitostí, sumarizované pak obousměrným vztahem všeho a jednoho?!

Viz C 1.8, C 1.11, C 1.17

B 11

viz Platón, Kritiás 109c

viz Kleantés, Hymnus na Dia 5-12 = C 3.4.

Sapienciální výrok o osudu? o údělu všeho pozemského?

Verze z De mundo: *nemetai tén gén* = pase se na zemi, rozděluje si zemi

Uvedení v De mundo (Radek):

Všechna zvířata, ať už divoká či krotká, žijící ve vzduchu, ve vodě či na zemi, se rodí, dosahují plných sil a umírají, čímž poslouchají rozkazy boha, neboť jak říká Hérakleitos: “B11”.

B 12

Řeka ! - viz B 91, B 49a

viz B 67 - *thymiasin* - Viz A 11 /2, kde výparem se živí hvězdy. Duše = výpar v A 15 /1.

Marcowich: pravý Hérakleitos, podle něj = zdroj pro B 91 skrze Platóna

Překlad Kleantha = Radek.

- 1 vnímatelným výparem = *aisthétikén anathymiasin* = konjektura u všech edd.
rkp. Eusebia: *aisthésin é anathymiasin* = smyslovým vjemem **nebo** výparem !!
  - 3 i 8 vypařují se = *anathymióntai* = vykuřují (jako kadidlo), viz *thymos*; jde asi spíš o vzestup
  - 6 vstupují do týchž řek: vstupujeme i nevstupujeme, jsme i nejsme - B 49a.
  - 7 dvojí *hetera*, jiné: znak mnohosti a uplývání
epirrei = valí: viz Platónova reference o Hér.: *Panta rhei* !?
  - 8 duše = *psychai*: plurál !
z té vlhkosti = *apo tón hydrón* (Plurál !) = od těch vlhkostí, pryč?, vzhůru?, opak sestupu do vody??
vlhkost = těž tekutost, poddajnost, slabost
- Viz A 14a, Anaximandros A 12, A 27 /3
- 8 překlad: avšak i duše se tou vlhkostí vypařují = Kahn ?, my; je možné, ale spíše by to odpovídalo řeckému *hypo* než *apo tón*, které je v textu.
od té vlhkosti (z té vlhkosti) = Diels

Matyáš (Dr. práce, str. 58):

Inkarnaci individuální duše, při níž dochází k jejímu pokřivení, přirovnává Platónův *Tímaios* ke vstupu do mocného proudu. Zde se duše setkává se smyslovými vjemy a s různými druhy emocí, které ji hrozí ovládnout. (viz B 77, B 85) Jestliže duše tento proud přemůže, bude žít spravedlivě, bude-li sama přemožena, bude žít nespravedlivě. (Tim 42 A-B)

B 13

Prasata: asi jen ozvěna různých relačních výroků?

viz Simonidés: Prase se valí v bahně (úsloví)

Nebo vyjít z Filóna - nebo spíše z Athénaia (3 slovesa) ?

Athénaios: opakované sloveso na začátku a konci výroku, trojí ani = méte !
kontext: náležitosti *sympósia*

Diels čte podle Athénaia, ale jako pravé značí jen - borboró chairein - a má překlad:

/Prasata/ si libují v hnoji /více než v čisté vodě/.

Prach: borboros = bahno, kal, špína

ozvěnou je i lat. 37.

B+W: tato echa Hérakleita jsou zdrojem pro B 4. Odkazuje významem i na B 9.

B 14

3-4 chiasmus

nyktopoloi: viz kom., analogie u tragiků

3 *magoi*: užíváno i o funkci řeckých aristokratů, král, podobné se prý Hér. zřekl

3 Dodds (ed. Eur. Bakch.): Není rozdíl mezi Bakchem a jeho ctitelem.

Matyášoco shrnutí Klémentova konrextu:

4 mystové sensu stricto - nebo přeneseně na Dionýsovy ctitele?

6 Kléméns se dovolává Hérakleitova svědectví, že mystéria jsou “konvence” (*nomos*) a prázdná domněnka. Viz **B 14a** !

Nejde taky třeba o kritiku lidových dionysiak oproti mystériím sensu stricto?

Viz B 15.

B 14a (Neoficiální označení, zlomek jsme našli v létě 2008)

Text komentáře k orfické básni, který pracuje s tradicí Potápěčů k Hérakleitovi. Komentář je z raně klasické doby (Papyrus Derveni, fyzicky dochovaný z přelomu klasiky a hellénismu).

Úvod referátu je dost poškozený, ale 2 řádky z Hérakleitova textu (ř. 11-12) jsou našťestí dobře čitelné.

Citát je uveden zvláštní čárou na okraji, kterou jsou značeny jen citáty z údajného Orfea a pak z Hérakleita, např. B 3a, před kterým je i jmenován.

(6), (10) „odcházejí“ – **B 34** podle Klémenta, že by se měl B 34 takhle číst?

(6-8) učení a poznání – B 17

(8) vidění, slyšení, učení – viz **B 55** !

nechápu ani předtím, než uslyšeli, ani potom – B 1.2-3

nejsou schopni naslouchat – B 19, B 34

slyšení potřebného – B 50.8

(10) *gnómé* – B 78

11-12 nechápu ani před zasvěcením, ani potom – B 1.2-3

11-12 zasvěcování – viz bezbožnost obvyklých mystérií v B 14.6

12 zbavení této naděje (*elpis*, vídy, důvěry) – viz „dobrá nedůvěra“, která skrývá hlubiny poznání – **B 86** !

13 *logos*

Zlomek ve vývoji.

B 15

Uvození u Klémenta o nočňátkách (Protrept. 22,1) a bezprostřední kontext v bizarním příběhu Proshymna a Dionýsa (Protrept. 34,4).

2-4 viz Klémentova reference v uvození (je už v kom., celé?)

4 *aidiosin* (“pro pohlaví”) B+W: “stydčnosti” (dionysiakální relikvie) = Hádovy symboly

5 Bollack: nanejvýš nestydatými = *anaidestata* = Hádovi nejvzdálenější

6 mudrecké, mysterijní nebo synkretické ztožnění

7 důvodem “nestoudnosti” je šílení a běsnění (viz B 5, B 14, B 68, B 127, B 128), ne cudnost.

B 16

viz B 120 a schol. tam na zač.

1-2 chiasmus, v řeckém slovosledu:

co nezachází , nikdy - někdo , jak by se chtěl skrýt

„Co nezachází“ viz symetrie oběhů (pól), B 120.

Kléméns cituje (v souvislosti s Izaiášem 29,15) jako výpověď o tom, kdo páchá nemravnosti (soulože za nenáležitých životních okolností) ve tmě:

Smyslově vnímatelnému světlu lze uniknout, ale noetickému nelze, neboť jak praví Hérakleitos: “B 16”. Tomuto světlu se nikdy nemůžeme ukrýt do tmy, neboť bydlí v nás a tma ho nepohlí (viz Jan 1), neboť noc je ozářena myšlenkou - logismem (viz B 26, pozn. Mat.)

Viz A 6 /6. Viz C 1.10.

B 17

Viz B 1, B 34, B 72, - opak B 101

1 mnozí = *polloi*

1 viz B 1.7 : tak-jak

1 náš překlad = Matyáš

Radek: Běžní lidé si neuvědomují věci v té podobě, v jaké se s nimi setkávají.

Wilamowitz zde podle Dielse vidí i opozici k Archilochos, fr. 68 Diehl = fr. 132.3 West.

Hér. přidává záporku před froneúsi! - viz Hérakleitos A 16 /1.128, B 42, C 1.5, C 1.8

Viz **B 14a** !

B 18

1 Absurdní naděje.

Matyášovo shrnutí Klémentova kontextu:

výklad o víře, o tom, že víra je předjímání, naslouchání, které je předpokladem jakéhokoliv pochopení.

kumulované záporny

Hér. zlomek vykládá jako parafráze Izaiáše 7,9: Pokud neuvěříte, nebudete rozumět (LXX).

Viz B 27, B 86.

B 19

1 /nevěřící/ u Hérakleita? Proč ne! Není důvěra dobrá k projití rozpory (viz B 10) k jednomu?

Viz 33.2 !

1-2 To by se čekalo o běžných lidech, “pollús” místo “apistús” !

2 Souvislost slyšení a mluvení. V tomto pořadí !!

2 Právo slyšet a mluvit je výsadou dospělého svobodného občana.

B 20

viz B 25 = moros

Mat. zhrnutí kontextu u Klémenta:

V polemice proti markiónovcům a jejich nenávisti ke stvoření cituje Kléméns řecké autory, kteří hovoří o bídě a pomíjivosti tělesného života a “zdánlivě pomlouvají vznikání”, bezprostředně po B 20 následuje Empedoklův “pláč a nařikání nad “nezvyklým místem” a tím, jak se živí proměňují v mrtvé, Sibyllin povzdech na “smrtnými a tělesnými” lidmi, kteří “nejsou ničím”, Theognidovy verše, jak je lepší se vůbec nenarodit a když už, tak co nejrychleji umřít apod.

1-2 Alternativní rozčlenění: Ti, kdo se zrodili, chtějí žít

a mít smrt, či spíše odpočívát,

by dávalo chiasmus.

B+W: první slovo = genomenoi, poslední = genesthai

Mullach považoval "či spíše odpočívát" za Klémentovu vsuvku.

Smrt vzniká z touhy po životě!! (Po pohlavním životě jako vrcholném projevu života na cestě ke smrti.)

Viz B 21, B 25, B 26.

B 21

1 vidíme = horeomen je ambivalentně postavené uprostřed výroku, ale zde to nepůsobí nápadně a samozřejmě je v překladu opakujeme na dalším řádku.

1-2 chi: smrt , bdíme (bdíce) - spíme (spíce) , sen

Smrt se má ke snu tak, jako bdění ke spánku !!

Vazebné vztahy chiasmu propojují uskutečnění (1) a možnost (2); podobně jako v závěru B 1.

1 Mysterijní kontext?

2 Nečekaně realistické.

Diels předpokládá pokrač. - nadbytečně.

Dorhomady: moc veselého toho ve skutečnosti nevidíme

zahlédnutá smrt je skutečnější než sen

(propojuje směry ve vztazích vědomí, bdění, spánek, smrt)

Není zahlédnutí smrti znakem skutečného probuzení ? !!!

Viz Eurípides (DL IX, 11, 73):

Kdo ví, zda život neznamena mrtev být

a zda se lidem nezdá smrt být životem?

Viz B 20, B 25, B 26, B 88.

B 22

viz B 101 prohledal jsem sebe sama

Kléméns cituje při charakteristice svých Strómateis. Pak dodává:

"Avšak ti, kdo náležejí k vsutku zaltému rodu, ti v málu naleznou mnoho, když dolují to, co jim je vrozeno." (viz Hésiodovo zlaté pokolení Opera et dies 109 n.), viz gnóstické "pokolení")

Jsou hledči zlata obrazem filosofů nebo protikladem k nim? U Klémenta to druhé (kupodivu valentinovsky vůči filosofii). A jakákoliv funkčnost toho prvního výkladu (obraz filosofů) předpokládá účast v tom druhém (mýtickém, gnóstickém). V polemice s Valentinem o tom, že zlato se z nás musí teprve přesít a vyčistit (Stromata II, 116, 2):

"Proste a bude vám dáno, říká těm, kdou jsou schopni vybrat to nejlepší sami ze sebe."

1 viz B 101 (zatím hledají, Hér. už našel sebe sama!), ... (hledají "platidlo" - směnu - veškerenstva!)

2-3 chi: mnoho , prokopávají - nacházejí , málo

2 oryssúsi = také pohřbívat

Viz také Thalés 1, 35 ("zpívané výroky").

B 23

1 Díké je také bohyně, dcera Dia a Themis.

Číst podle Syllburga!! = Neznali by...

Hoeschel = Nebáli by se...

2 Pro Klémenta: tyto věci = hříchy (a la Pavel), po citacích Řím 3,20; 5,13; 7,9 a 1 Tim 1,9 "Spravedlivému není dán Zákon.

Viny dávají poznat Diké! (to už asi není Klém.)

B 24

viz 25 = smrti, viz Naas.trkatát

Asi citát nějakého úsloví.

Arés = muž. Ctí mužně zemřelé.

B 25

viz B 24 = ctí mrtvé, viz Naas. trakt.

chi: smrti , vznešenější - vznešenější , úděly

Aliterace na mí.

Podoba slov pro smrt a úděl. Obě mají ale skoro stejný význam!

Moros = smrt, osud, los, záhuba. Moira = úděl, podíl, osud, los, právo, smrt.

Viz Platón, Kratylos 398b-c:

Dobře praví Hésiodos i mnozí jiní básníci, že když zemře někdo dobrý, má veliký úděl (moira) a stává se daimonem ... podle názvu pocházejícího o rozumnosti (fronésis). V tomto smyslu tedy tvrdím i já, že každý muž, který je dobrý, je daimonský i za živa i po smrti a že je správně nazýván daimonem.

Mat. shrnutí Klémentova kontextu:

řeč je o zmužilosti a udatnosti v zápase proti mocnostem temnoty a smrti. Bezprostředně předchází citát z Aischyla, podle nějž "tomu, kdo se snaží (v boji, patří, jako plod té snahy, od bohů sláva" a následuje Eurípidovo "jak by byl otrokem někdo, komu nezáleží na smrti?"

Viz B 20, B 21, B 26.

B 26

1-2 Ambivalentní vazba "pro sebe, heautó" k 1. i 2. řádku.

Překládáme v obou řádcích. "si" v 1. řádku je překlad za heautó !!, protože haptetai s akuzativem je tranzitivní.

1,3,5 trojí haptetai

Pokus o výklad složité velké chiasické struktury je v komentáři.

Parafráze Klémentova kontextu (Mat.):

To vůdčí zůstává nezměněno, neboť do něj nikdy nevstupují myšlenky od něj odlišné, ani se nemění s fantasiemi, sny, v nichž by se zobrazovaly denní pohyby ... aby duše ani ve snu nepodléhala vášním a zůstala neposkvrněná. Fantasie vzniká vazbami k látkovému.

Viz závěr Klém. uvození zlomku B 16 o noci ozářené logismem.

Kléméns těsně před tím (Strom. IV,141,1):

To, co se říká o spánku, se týká i smrti. !!

U Klémenta ve vztahu k 1 Thess 5,6b-8:

Nespěme tedy jako ostatní, nýbrž bděme a budme střízliví. (Pak v hymnu kompletáře!) Vždyť ti, kdo spí, spí v noci.. My však, protože náležíme dni...

(Pak u Klémenta hned navazuje tato citace B 26.)

Diels (možná nadbytečně) upomíná na fakule neofyty (I, 164).

Spánek, probuzení, uhlíky ohně - Hérakleitos A 16 /1.130

Viz B 20, B 21, B 25, B 88 !.

B 27

viz 21 - smrt je cokoliv, 30 - svět, 88 - totéž uvnitř, 89 - pro bdící je svět

Kléméns cituje ve Strómateis jako hlas proti vyhýbání se hříchu pouze ze strachu před trestem nebo v touze po odměně. I pýthagorejci znají dobrou naději pro dobré a špatnou

naději pro špatné. (agathé elpis viz Faidón 67b/c = Proto se ten odchod nyní mi uložený děje s dobrou nadějí..., kaké elpis viz Ústava 330e) Tvrdí, že ti, kdo filosofují, mají nadějný konec.

Viz též Protr. 22,1 v uvedení B 15.

2 dvojí zápor

úk elpontai jako opak haptetai v B 26 !

Voz B 18, B 86.

B 28.1

Kléméns spojuje asi dva původně různé Hér. výroky v jednom pásmu. Rozděluje Kahn i B+W.

1 dokeonta chápe Klém. = pseudofilosofové, tedy pejorativní, i když patrně jinak váže význam ?!

Ironie nebo ne? Je nejváženější člověk, ho dokimótatos, blbec nebo ne?

Hříčka dokeonta - dokimótatos.

Poznávat a střežit jsou tradiční úkoly soudce (vůči zákonu).

Podvody a klamy - viz C 1.24

B 28.2

viz B 66- oheň vytřídí a uchvátí

Klém. dovětek (podle Mat.) o Hérakleitovi:

I on znal totiž očistu těch, kdo žili špatně, (a to) skrze oheň, dozvěděl se o tom z barbarské filosofie (od Židů); onu očistu, kterou stoikové nazvali ekpyrósis.

B 29

Klémentův kontext: podvojnost esoterních a exoterních nauk, pro lid a pro nejlepší. Cituje B 29 hned po B 104, což docela dělá dojem souvislého textu! **Zařadit takhle** v edici !!!

1 Zvláštní plurál aristoi, není pejorativní.

1 Vybírají si jedno nebo protiklady (Strom. IV 50,2) ? Podle chi: jedno.

1-2 chi: všeho , jedno - nejlepší , pomíjivostí

2 Archaická (epická) představa, že sláva přetrvává, že není pomíjivá.

3 Běžní lidé, hoi polloi a sycení.

Po citaci B 29 následuje u Klém. citace Démosthéna (de cor.: měříce blaženost břichem a oplzlostí) a Parmenida B 1.29.

Viz Thalés A 1, 35 !!

B 30

1 Viz Empedoklův Sfairos?

Chrýsippův kontext !!! Je v kom. a v kontextu Klém.

Mat. shrnutí kontextu u Klémenta:

Jak řekové pochopili to, co říkal Mojžíš, přirovnání Hérakleita a Empedokla pokud jde o obnovu po návratu v oheň (104.1). Pak parafráze Chrýsippovy Fysiky 590 Arnim.

Stromata V, 9, 4 - stoický termín v souvislosti s Hérakl.

Stoikové tvrdí, že kosmos, který je idiós poión (specifickým způsobem utvořený), znovu povstane.

1 Stejný pro všechny, v Plútarchově verzi "tento" je podle Chr. bůh mimo (před) expanzí do mnohosti, takový je i jakožto správce a řád či jednota mnohosti.

2 ironie.

Simplikiův dodatek (ale je věčný) odpovídá Chrýsippově referenci.

3 rituální formule (o bozích) s aei za byl, které se co do smyslu váže ke všem 3 jejím čelnům.

Celý řádek se ambivalentně pojí k předchozímu i následujícímu!

Narážka na něj (i na vazbu aei) v 1.1. - Opakem jsou nechápaví lidé.

4 aeizoón pyr: božská titulace ohně, viz aión v B 52! Zeus? (Hádés? - Zeus Krétagenés je obojím)

5 obě slovesa dohromady vypovídají o aeizoón.

opakovaně metra: Diké! (v souvislosti se zpět se navracející harmonií, následným vychýlením na opačnou stranu, by tomu odpovídal i Apollón; dále Řeč a s ní Hermés, i v erotickém obraze vzplanutí a hasnutí).. ???

metra - Ak plurálu:

Ak resoectus: s ohledem na míry

Ak temporis: v mírách /Robinson, Marcowich/

Sloveso má zároveň aktivní i pasivní význam, metra má význam plurálu i singuláru!

Doslovně: vzněcující míry a zhasínající míry !!! (jen TV)

metra viz B 94

Rovnováha v ustavičné proměně, věčném životě. Oheň se proměňuje a tím vše vzniká, mění se a zaniká - viz B 77A.

Metra zde připomíná Anaximandrovu rovnováhu, symetrii. Oheň ji "narušuje" svým vzplanutím, ale právě rytmem vzplanutí a hasnutí ji uskutečňuje.

V malém se děje v mračnech: A 14 /1.

Střídavý svět - viz A 10 /2.

5 paralela v A 10 /4.

Viz C 1.4, C 1.5, C 1.9, C 1.10

B 31

viz B 61 o nejčistší a nejposkvrněnější vodě moře.

B 90 směna ohně / zlata, B 67 bůh.

Střídavý svět - viz A 10 /2.

3 Obraty ohně: 1. obrat je "horní, sestupný," směrem k moři. Další je obratem ohně prostřednictvím obratu moře (dolního).

4 Kahn: 2. obrat ohně = 1. obrat moře

Místo blýskavice by se zde očekával u Hér. výpar a u jiných vzduch, viz níže 5.

7 Moře jako semeno uspořádání kosmu ?!

Opravdu asi odtud začíná vzestup, zde je místo dolního obratu. Země je už začátkem vzestupu, je pevná - a blýskavice je možná světský oheň ve vzdušném prostředí (blesky s vichřicí).

Moře jako nejstarší počátek a zbytek prvotní vlhkosti - Anaximandros A 12, A 27 /3.

Viz C 1.10 ! (včetně analogie moře a břicha)

9 Kahn tento tradičně (Diels) uváděný Chrýsippův dovětek k předchozímu s další citací odděluje jako samostatný zlomek (referát + citát).

11 ve vztahu k B 31.4 : moře se obrací (v zemi a blýskavici) tím, že se rozlévá a poměřuje, metretai, viz B 30.5

11-12 Poměřuje se vůči logu - věčně platné řeči? - který byl dříve, než (tímto obratem moře, to jest 2. obratem ohně) vznikla země.

Logos je zde asi poměr, viz předchozí půl na půl země a blýskavice.

Gramaticky je podmětem nejprve moře, pak logos, ale významově je podmětem stále oheň.

12 Kahn (s konjekturou, ale je to možné i bez konjektury): Než se stal zemí - myslí oheň.

Mohlo by se také číst: Než se stalo zemí - myšleno moře. Podle toho, zda vezmeme za podmět moře, nebo zda podle významu dosadíme oheň.

Viz B 65 (vzplanutí); A 10 /8; A 10 /9; A 13 /2, A 14a.

B 32

1 hen to sofon, viz ...

2 ambivalentní vazba múnon !

3 pořadí: nechce i chce

být zváno = legesthai

Zénos, genitiv archaické podoby Diova jména, názvuk na život.

Jméno - význam trochu jako u gnostiků (EP), důraz na podobu Zén a zóé, zóein.

theló = také "jsem schopen (mám vůli, povolují k)"

!!! Verze překladu: není i je schopno být zváno... !

není i je možné je nazývat !!

Klémentův kontext: citace řeckých výpovědí o jednom bohu ve srovnání s křesťanským pojetím.

"Jak vím, i Platón (Kratylos 396 B) svědecky potvrzuje to, co píše Hérakleitos: B 32"

U Klémenta hned následuje B 33 = Zákon, také vůle...

Diels: nechce být nazýváno vulgárním Diem viz Xenofanés B 23, což je u Klémenta (V, 109) přímo uvozeno jako příklad toho, že Bůh je jeden a netělesný.

Viz Thalés A 1, 35 !!

B 33

"Příslib definice".

1 zákon - viz "všechny lidské zákony jsou živeny jedním božským" ...

zákon - viz 44 "lid o něj bojovat jako o hradbu"

2 peithesthai souvisí s pistis. Doslova ale: jsem přesvědčován.

s Dat. - důvěřuji někomu, i důvěřuji něco

s Ak. - důvěřuji v něco, důvěřuji ti v těchto věcech

Není s Gen.

2 jednoho, viz B 32.1.

Matyáš: Zákon je mimo jiné poslušnost vůle Jednoho. (Dr. práce, str. 37)

Viz Král Oidipús, str. 227-9;

viz Sofoklés, Oidipús 865n.:

výsostné zákony, porozené v nebeském éteru, jejichž jediným otcem je Olymp. Je nžplodila smrtelná přirozenost muže, ani je neuspí zapomnění. Bůh v nich je mocný a nestárne.

Viz Sofoklés, Antígona 450n. "nepřísané bezchybné boží zákony"

Viz Platón, Zákony 716A: Díké, "která trestá všechny, kdo opouštějí božský zákon".

Zákony obce mají hledět k "pravému zákonu" (nŇmoj ~lhq»j - Zákony 836E).

B 34

Klémentův kontext: Kdo má uši k slyšení, slyš!"

1 Nechápvá viz 1.1

nechápvá uslyší viz 1.2-3

2 viz neumějí naslouchat ani mluvit

3 odkaz na úsloví (jejich vlastní?) nebo na nějakou věštbu??

fatis: věštný výrok, zvěst, úsloví (přířloví), viz latinské fama (+ zpráva, reputace)

TV: orakulum, znamení, hlas, pověst, jméno, běžná lidská řeč

- 4 úsloví? (jako česky: duchem nepřítomni = a-xynetoi)
 4 rkp Klémenta: odcházejí. = Odkaz na průběhovitost a odcházení všeho mnohého a porměnlivého (a la “přichází i odchází?” = **B 91**)?
 Eusebois však cituje z Klémenta! Možná tedy bylo *ᾤπισται* původně.

B 35

Klémentův kontext: Jsou důvody k tomu, abychom se zabývali řeckými naukami, neboť: B 35.

Zdánlivý rozpor s kritikou mnohoučenosti B 40 a s nízkým ohodnocením zkoumání, historiá.

- 1 Začíná to jako osudový nebo věštecký výrok o nějaké nevyhnutelné nutnosti.
- 2 nutnost mnohých /věcí/ je vyslovena pozitivně, jako úkol, ale je to asi nutnost sestupu, cesta skrze mnohost, jako ji v B 31AB prodělává oheň, jak je v mnohosti přítomný věčný božský svět.

Viz paradoxně 129, ale zde chybí pro cestu vzhůru sestup.

- 2 Akuzativ filosofús andras s infinitivem.
 asi normálně překládat, protože o filosofech se nejspíš ještě dost dlouho nebude mluvit; ani Hér. nějakou filosofii nebo filosofy nikde jinde nezmiňuje.
 histor = znalec, soudce (znalec zákona, zná zákon a tedy umí posuzovat)
 polyhistor = od **jiného** kmene, totiž poly-isémi, participium isas = vzdělaný,
 od toho Polyhistor (už Strabón, Josephus, Plútarchos, Kléméns)

B 36

Klémentovo uvození:

Hérakleitos je ovlivněn Orfeem, když říká: B 36.

Koloběh živlů a duše (na místě vzduchu!)

- 1 viz vlhnutí, rozkoš (cfr. B 77)
- 2 viz obrat moře v B 31, viz zkušenost deště a vsáknutí, nebo zkušenost usazenin.
- 3 studánky, vypařování
- 4 vypařování, viz B 12

že by duše opravdu vznikaly vzestupně vypařováním z proudů vody? = obraz početí?

Viz B 45 (duše bez hranic), B 77 (vlhnutí a rozkoš), A 15, A 17 (sourodá s duší veškerenstva).

B 37

Ozvěna B 13 v podobě relačního výroku.

- 2 doslova: drůbež se myje v prachu.

B 38

Pokud by to byla realistická reference, pak by rekonstrukce byla asi:

Thalés se první zabýval astronomií.

Hledání prvenství, typické spíš pro blbce. Připisování Thalétovi čehokoliv, i když zrovna s astronomií to může být realistické.

Astronomie/logie.

Viz ovšem B 105 !

B 39

Verše 1-2 připisuje Diogenés přímo Hérakleitovi, dokonce jako verše (padělané).

- 2 narážka na etymologii jména Bias = síla? Mohlo by to být pravé?
- 5 nejznámější jeho výrok, který patrně Hérakleitos přejímá - viz verze Klém. B 104, ...
- 5 většina = hoi pleistoi, řecky je plurál! Pro Hér. samo osobě pejor.

B 40

Kritika mnohoučenosti.

1 Paradox: Mnohé učení (o mnohosti) nenučí...

1 rozum zde = nús, viz axynetoi.

S rozumem je xynon, ne mnohost, kumulace.

Viz B 1, B 104, B 114, A 16 /1.128

2-3 chiasmus dvou filosofů (spíše zkoumatelů) a mytologa/historika všichni z nich vědí mnoho

Pozoruhodné zařazení “filosofů”, zvl Xenofana, který mluví o jednom, viz Xen. ...

Že by nadávka kvůli deklaraci vlastního žánru? Pak: ne zkoumání, ani mytologie nebo historie.

Hésiodos a Hekataios - viz A 23

B 41

1 hen to sofon, viz 32 (= i ne = Zén), věčný božský svět (30)?

2 gnómé - viz B 78; epinoia v A 10 /6

2 kybernésai, bez vynaložení síly, jako blestky v B 64, kde ovšem oiakizei.

2 nesrozumitelný text, každý nějak konjekturuje (Diels) nebo něco nečte (Kahn)

hoteé chápeme jako ztracenu (nečitelnou) atributaci důmyslu

Možnosti s hoteé:

I. Vynechat: vědět, že důmysl řídí všechno skrze vše

II. Chápat jako nesrozumitelně poškozený přívlastek nebo doplněk důmyslu - ANO

II. Diels: poznat důmysl, který řídí všechno skrze vše

(hoteé = archaismus za hētis, pak ekybernése = konj. aor., gnómický)

Viz Thalés A 1, 35 !

Viz C 1.4, C 1.10.

B 42

Zase nadávání, taky pro určení žánru: Hér. nepíše epiku ani lyriku.

1 Proč vyhozen ze závodů? Pro větu Kéž by mezi bohy a lidmi zanikly sváry - viz A 22.

Určitě ne pro běžně předhazovanou nerozumnost, nemravnost a svárliivost bohů

(Theagenés).

2 rhapsizesthai - Homér má být ztloučen holí, odznakem rhapsóda! Jeho projev se má obrátit proti němu.

3 Proč Archilochos? Že je slavný lyrik? Ne pro údajnou obscénnost (viz Od m. k logu).

Asi pro báseň o štítu (útěku z boje) ?

Nebo spíš pro smýšlení - A 16 /1.128, B 17 !

B 43

Hybris jako postrach řecké kultury a zbožnost. Je zcela zničující.

Podoba slov hybris a hydór? pak: vlhnutí se třeba obávat více než ohně: smrt ve zpupných vášních je zlem, nikoliv sublimující opouštění.

Ironie “hasit vlhkost” spíš než oheň, hasit ji ohněm: hasit touhy rozžehnutím ohně!

Nebo jen stoická moralizující relace vůči světovému požáru?

B 44

zákon viz: viz 33 “také důvěřovat vůči jednoho”

1 lid = démos, viz 104

bojovat = machesthai, běžný obraz zápasu na běžné úrovni

2 úsloví, příslovečně
 zákon jako hradba proti bezpráví
 ohražený prostor jako obraz uspořádané části ve vztahu k celku skrze zápas, spor.
 TV - možný význam: bojoval za zákonem (= v mezích zákona), za nímž se rodí, jako za hradbou.
 Viz C 1.24

B 45

1 exeuroio by byl optativ možnosti (tak Diels, Kahn)
 1 nářezka na mnohoznalectví? asi moc ne. Spíš o nevyčerpatelnosti hledání tvaru duše.
 2 přítom = za chodu = ión: pohybem se nenalezne?
 3 dokonce má logos, který sám sebe množí ...
 Viz B 36 (smrt duše ve vodě), B 77 (vlhnutí a rozkoš), A 15, A 17 (soudrda s duší veškerenstva).

B 46

oiésés = starší slovo pro mínění, zdání (ped a vedle doxa). Užívá je ještě i Platón a vyjimečně i hellénističtí autoři.
 domnívavost je z Jungmannova slovníku
 posvátná choroba = normálně epilepsie, krok mimo vědomí, zde taky nemoc z (vlastní) posvátnosti, z posvátnosti mínění, co "se má".

Gnomologimu Vaticanum 753, Nr. 294 připisuje první část Epikúrovi.

B 47

zbrkle = eiké = ledabyle, nahodile. Oproti tomu význam v B 124 ?

B 48

řečtina má dvě slova pro luk: toxon, bios.
 bios = způsob života, živobytí
 Protiklad činu (díla, působení) a jména je vysloven souřadně, není nutně proti významnosti jména, jenom upozorňuje, že zahrnuje i vlastní protiklad.

B 49

Jeden se jedním stává teprve tehdy, když je nejlepší. a la gnostický význam.
 bezpočet = myrioi = 10 tisíc
 Viz C 1.24

B 49a

Má paralelu v A 6 /9. Viz řeky v B 12 !

1 o řekách se dá i nedá říkat, že jsou tytéž
 2 o nás také ne, neboť jako každá přirozenost jsme podobně proudící a uplývavé povahy.
 viz 91 a zvláště Plútarchovy vsuvky tam, i elegické distichon Grégoriovo tam.

Viz C 1.5

B 50

úvod = chiasmy ?? nebo 2 triády protikladů?
 Logos! viz B 31 ! Osud je řeč - A 8 /1.
 8 je nutné číst jako Akuz.+Infin. (akúsantas homologein)

9 Podle Millerovy konj. jako Diels i Kahn, einai
Viz C 1.11

B 51

Je to celé o oscilacích, jejich postupu do vyrovnání opakem a o rovnováze !

1-2 doslova: Nechápu, že ačkoliv se neshoduje, přesto spolu souhlasí

1-2 Radek navrhnul přirozenější překlad:

Nechápu, jak to spolu přes svou rozdílnost navzájem souhlasí.
(předpokládá neznámý zamlčený podmět)

1-2 Kahn: Nechápu jak spolu nějaká věc souhlasí, i když je rozdílná

1-2 Diels: Nechápu jak to spolu souhlasí, i když je to rozdílné

1-2 my zatím: Nechápu, jak něco neshodného samo se sebou souhlasí (i Mat., resp. ambival. postavení zájména.)

1-2 Návrh: Nechápu, jak spolu něco přes svou rozdílnost navzájem souhlasí

1 viz nechápající, xynon ... - jsou mimo celek, mimo srozumění protichůdnostem

2 **ambivalentní** postavení slov “samo se sebou = **heóytó**” !!!

Možnosti čtení: něco, co je samo se sebou neshodné, souhlasí (s něčím?)
neshodné souhlasí samo se sebou

významy se tady moc nerozvíhají

3 harmonie, která se obrací zpátky = palintropos harmonií: chvění struny, tětivy
(postupně se ale tlumí, má to taky na mysli?).

3 palintropos samo je podle překladatele Loebelovek “vychýlení (tětivy, struny) do
opačné strany” (Radek): překlad: vychýlená harmonie, rozkmitaná harmonie !!

LSJ: odvrácený (třeba pohled), **vracejí se** zpět (z války), střídající se na druhou stranu (o
naději), /tú daimonú/ = **proměnlivost** božstva, u Hérakl. = způsobený protikladným napětím
(což je ovšem pod vlivem palintonos)

Významy u Plútarcha: komplementarita (doplnění) opakem, protiklady v lidských
poměrech... (Radek)

3 luk a lyra - nástroje Apollóna, luk i Artemidy!

znaky protikladu zápasu a hry, oba na stejném principu, jen verze téhož

viz skrytá harmonie

nejkrásnější harmonie

Paralela v Plútarchově De tranquill.animi (O klidné mysli) v Stiebitzově překladu:

Zpět obrácený je totiž soulad světa jako u lyry a luku.

(kontext: Zlo nikdy není odloučeno od dobra !!!)

Paralela v De Iside: **Eurípides**, B 124, viz Svát'a: Jak v celém světě, tak i v duši tvé, je dobro
se zlem fest prorostlé.

Viz B 10 (= A 10 /1).

B 52

1 aión = věk, věčnost, životní tekutiny (viz Onians), život pro souvislost s pyr aeizóon a
s Zénem, osud?

Kléméns Alex., Paedagogus I, 22, 1.

1 aliterace

1 jaká je to hra? astrologické souvislosti? Osud. Viz 124. **Viz Tatianos!!**

2 království = svět? náleží Zénovi, rodícímu se bohu

chiasmus?: aión = království?

Viz zanechání obce nedospělým!

B 53

- 1 je otec a král, neboť všechno vzniká sporem, B 80
- 2 předvádí - aorist překládáme jako gnómický (Radek), je to tak stále
verze překladu (Matyáš): předvedl, o skutečném minulém zápase
- 2-3 chiasmus !
- 3 reálný výsledek války nebo politického zápasu,
ale není to zde míněno tak, že padlí se stávají bohy, přeživší poražení otroky a přeživší vítězové lidmi, kteří jsou ale vůči bohům v podobném vztahu jako otroci vůči nim samotným?
Viz A 16 /1.128 kde u Homéra je v této roli Zeus.

B 54

harmonie - význam spíše: spojení, pouto !!
nezjevná
Radkův překlad Plútarchova kontextu.

B 55

Zvláštní empirismus v Hippolytově podání.

- 1 Výčet 3 ctěných schopností zahrnuje vedle 2 smyslů i učení, mathésis.
- 2 Nad co všechno? Nad mínění? Nad tradice? Jak jde úcta k učení s kritikou mnohoučenností?
- 3 Konflikt s B 54 aj., kde nezjevné vládne. Ale možná vládne silou zakoušení a myslitelnosti, zatímco to, co zde Hipp. referuje jako “nezjevné” jsou nějaké výmysly údajně učené meno duchovní.

Viz pochybnost o náležitosti vnímání a zakoušení běžných lidí a nechápavých, B 1, B 56.1

...

C 1.23

B 56

Oběžná vyprávěnka předpokládá podání o slepém Homérovi.

- 1 Pouhý plurál lidé je zde pejorativní.
Pochybnost o tom, jak poznávají dokonce i zjevné věci.
- 3 Buď ironicky, nebo nemá příliš mínění o moudrosti Řeků
- 4 děti přelstily moudrého, byl na tom tedy jako opilec ze zl. B 117. Viz i B 52. Děti se nestydí za chytání vši, motiv blízký TomEv.
vši = ftheira, podobné jako ftheiró = hubím, kazím, zabívám (tradiční etymol.vulg.)
děti “hubí hubitele”, předzvěst “negativní logiky”
- 6-7 Negativní logika !!
(ironické chi vztahy?)
“Dokážeme uchopit”: chápeme myslí i rukou

B 57

6-7 plurál: ty (věci-vši), které...

B 58

Překlad = 1 z Radkových verzí

Viz C 1.15 !

B 59

- 1 gnafeios = ostnatá štětka, kterou valchář myká vlnu (Kahn, prý ji i viděl v Řecku)
najít někde, jak vypadá mykáci stroj postaru (v Ot.slov. není).

Cesta: křivá a rovná = jedna (a táž)

3-5 pohyb po spirále

B 60

Cesta nahoru dolů ...

Příklad struktury obousměrné orientace.

Jde opravdu o jednu cestu “nahorudolů”, o totožnost, která se nedá vypovídat o uplývající řece (jen dolů!), nýbrž o celku, a tím pádem prostřednictvím zdánlivého protimluvu.

viz počátek a konec na kružnici

Viz C 1.5

B 61

O mořské vodě se vypovídají tři dvojice protikladů, z nichž první je paradoxní.

Také doklad toho, že mořem rozumí i mořskou vodu. Viz B 31AB.

1 kvasidefiniční struktura

2 viz očišťování mořskou vodou i její vnímání jako nečisté
nejšpinavější = doslovně nejvíce poskvřněná, náboženský výraz

Viz C 1.10

B 62

Dva chiasmy za sebou po dvou řádcích.

1 Zdánlivě šokující výrok, ale stačí si vzpomenout na hroby bohů (a co teprve héroů).
dál se ukáže jak jsou smrtelní: žijí smrtí smrtelníků - viz řádek 3. “Když člověk umírá,
rodí se bůh” ((Odkud to je?))

2 Zdánlivá náboženská samozřejmost, ale Hér. to míní ve vztahu k předchozímu a
v cyklu. Jak? viz ř.4: jsou mrtví životem smrtelníků, umírají v jejich prospěch, zrození
člověka je smrt boha. není to v nějakém smyslu orfické?

3-4 doslovně: žijíce smrt oněch,
mříce život (živobytí, způsob života) oněch.

Prostě vždycky jedni žijí smrtí těch druhých a ti jsou mrtví jejich životem, jako kdyby se
v tom střídali, jenže asi jde o jednu cestu nahorudolů; jde právě o jednotu těchto vztahů a ne o
historii převtělování! (Není v tom rozdíl od údajně orfických nauk?)

Viz C 1.5

B 63

viz Platón, Kratylos ve schol k B 25 !!

Hippolytův kontext:

(Hér.) hovoří o smrtvýchvstání tohoto viditelného těla, v němž jsme se zrodili, a věděl, že
původem tohoto zmrtnýchvstání je Bůh, neboť hovoří takto: “B 63”.

Hippolytos to musel chápat NE jako proti bohu, nýbrž jako “díky čemu, komu, Bohu”.

Kahn: Hippolytos zde spatřuje odkaz na zmrtnýchvstání při posledním soudu.

Nerozumí entha d' eonti.

I sloveso je zde překvapující, totiž povstat jako povstalec (tak i u Hérodota).

hippolytos co do smyslu vynechal “ep”.

1 epanistasthai = potom se postavit, vystoupit, zdvihnout se, povstat, ustoupit

1 Podle jakého dokladu čte tradice, že bohu? (dokonce starší konj.)

1 entha = tam, tu, zde, sem, odtamtud, tam a zpět, sem i tam, tehdy, tenkrát, kde, kam,
kdy. S participiem “jsoucím” by mohlo být: tam, tu, zde

1 dvě cesty výkladu:

tradiční = výzva k zápasu s nějakým bohem tam, nejspíš s Hádem.

bez této opovázlivosti: tam jsoucimu ustoupit (??) - nezdá se být zápasem
Odtamtud vystoupit ve prospěch jsoucího (??)

? Nemůže dativ eonti mít význam adverbia?

Pak by: Tam (zde) se pak skutečně zdvihnout

? Nebyl by možný překlad:

Předstoupit před boha, který je zde, a ... - tohle by bylo zajímavé !!

2 fylakas = asi utržený Akuz. od vazby s Infín. (: ...abychom se postavili ... a stali se...)

2 viz muž daimónský u Platóna !

Co může znamenat postavit se proti Hádovi, nemá-li to být pustá a marná hybris?

Zdrženlivost? Projítí vším hádovským bez úhony, totiž nikoliv nezadat si, ale zahrnout to jako jeden z polů životní cesty?

Diles: Hér. navazuje na tradici Héroů (viz B 24, B 25), ale přidává význam ohně duše, kromě něhož je vše, co zůstává po smrti, bezcenné (viz B 96 - mrtvoly).

Diels odkazuje na znovuzrození neofyty.

Diels: sloveso samo předpokládá jako podmět boha, proto jsou konj., které jej doplňují do textu, nadbytečné.

B 64

Diles: Podle Fränkela k sobě patřily zlomky B 64 a B 66 a stály v tomto pořadí za sebou.

Fränkel jinak řadí pasáže rkp, podle něj i Marcovich,

3 řídí = oiakizei:archaismus: kormidluje, řídí opratěmi: nevynakládá sám energii na pohyb. viz Platónův vozataj ve Faidrovi.

Patočkův heideggerovský výklad o okamžiku a čase. Je hezký ale ne hérakleitovský.
Zén, ale může zabíjet! (Semelé)

3 Pindaros, Incert. fr. 146.1-2.

4 spravuje = kateuthynei: pokud bychom viděli souvislost s přímou cestou (eutheia) v B 59.2, pak bychom mohli výraz považovat za Hérakleitův a překládat "narovnává".

Rovná cesta ohně vzhůru? Přímé propojení nebe a země v blesku (viz Semelé)?
Blesk je sám klikatý!

B 65

2 viz zlomky o konzumentech
obojí je zahrnuto v bohu, viz B 67 !

3-4 uvedené výrazy jsou Hérakleitovy, ale jejich pospojování asi ne

Pokud bychom četli spojení jako skutečný referát (alespoň), pak neumíme rozhodnout, zda řádky 3-4 číst jako chiasmu (nasyčení by odpovídalo veškerenstvu a nedostatek jednomu, asi jako nasycení mnohostí a nedostatek vztahu k jednomu) nebo ne, což dává opačné pochopení (nasyčení odpovídá jednomu a nedostatek všemu, asi v tom smyslu, že pouze jedno může proměňovat i proměňovat se - viz B .. - a přitom odpočívát, zatímco všechno trpí nedostatkem, tím, že každé přirozenosti něco chybí, viz B 126b).

Paralela na dalším místě u Filóna mluví asi pro druhou možnost, neboť způsob propojení vylučuje chiasmus. Tedy: nasycení odpovídá ekpyrósi (konzumenti po ní nevědomě touží, ale realizují ji chybně, takže dělají její opak), nedostatek odpovídá rozvržení v kosmos (asi skoro jako úpadek nebo aspoň rozředění).

Půjde spíš o tu jednotu obojího v bohu, zatímco u lidí obojí vypadá bídně.

B 66

Diles: Podle Frankla k sobě patřily zlomky B 64 a B 66 a stály v tomto pořadí za sebou.

Radek: Oheň svým příchodem všechno ...

- 2 vytríbí = krinei: rozliší, rozsoudí; lékařsky: rozhodne nebo přivede ke zvratu zachvátí = katalépsetai: pojme, (NE odhalí!), zachvátí, usvědčí (soudní význam!) viz krinomenon pyr, Empedoklés B 62.2 (Diels: Oheň, který se sám rozděluje")
Viz A 10 /3 (všechno se stane ohněm)

B 67

- 1 kvasidefiniční
viz Philodémova paralel zde
viz Philodémova paralela u B 80
Cyklický oheň je věčný bůh v A 8 /1, A 13 /2. Viz B 31.
2-5 souřadný výčet 4 dvojic opozit uspořádaný do 2 chiasmů za sebou
v pořadí dvojic se asi stupňuje "obecnost", dosah významu
7 překládat hutos jako "tento" nebo jako "ten zde", totiž s ohledem na entha v B 63 ?
výkladově: hutos je tento ve významu ten zde, ten, se kterým máme co do
činění
6-7 Kdyby překlad zahrnul Hippolytovu vsuvku:
veškeré protiklady:
Tato Mysl se <zde >
proměňuje právě tak, ... !!
Text stojí na totožnosti rodu slov theos a nús.
proměňuje - viz A 6 /8.
8 Diles doplňuje oheň do textu - zbytečně - ale se zajímavým odkazem na Pindaros, fr. 129.
8-9 chiasmus
9-10 je jasné, že je řeč o ohni nebo v ohňové metafoře, nikoliv o rozumu nebo o duchu ve smyslu nús (kouře jsou v oblasti pneumatu). Nemohla by ale mysl - nús ! - být tím, co do sebe pojímá různé jednotliviny a podle toho kouřovatí a má pocity?
9 smísí se = symmigé ! řada analogií u Empedokla, taky Anaxagory
9 thyó = obětovat zápalnou obět', od toho pak obětovat, jakokoliv; obět', thysia.
10 nazývání se podle smíchání, viz Zénovo jméno
má nesmíšený bůh jméno?
10 vůně = hédoné = (doslovněji): libost, příjemnost
Verze:
Kdo je Philod. (= Filodémos z Gadary?), a co je to za edici, kterou cituje Diels? = Crönert ?, asi ne, podle jeho (asi W. Crönert) revize Philod., Incert. papyr. jenom Diels cituje. Editorem Philod. je asi nějaký pán od G., že by třeba Gomperz ? (docela možná jo T. Gomperz)
Viz A 11 /2, kde se výparem živí hvězdy.

B 67a

Viz A 20 !

Doplňit druhou latinskou verzi z původních papírů?

Tertullianova verze prý (Diels) má ve svém příkladu na mysli vodní varhany Archimédovy konstrukce.

B 68

- 1 Doplňujeme "posvátné obřady", neboť z Jamblichova kontextu nelze rozhodnout, zda jde o mystéria nebo o oběti.
2 kontext u Jamblicha: stasis tón fallón, doplnit !
3 exakeomai (jak je nyní v textu) = zcela vyléčit, utišit, LS odkazuje na toto místo

B 69

Radek, Kahn: Celé uzavorkovat. Žádný citát Hér.
4 možné Hér. význam: pokud jde o jedno !

B 70

Viz B 78, A 16 /2

B 71**B 72**

Jak překládá Ludvíkovský mallista u Marka Aurélie?
Božská nutnost viz C 1.5

B 73**B 74**

3 Matyášova překladová verze, která dovětek chápe víc jako pokračování:
/jednoduše /mluvit a jednat/ tak, jak nám to bylo předáno./
“Jednoduše” zde není rétorický úvod k výkladu Marka Aurélie, nýbrž součást tohoto
výkladu, “/mluvit a jednat/ jednoduše”, “nekriticky”, bez úvahy, nezodpovědně,
nesamostatně.

Mat. uvádí příklad z Órigena o prostých věřících.
Pobídka k porušení generační kontinuity jako v prorocké řeči. Viz 121.3-4, viz děti, 52.2.

B 75

Řádkování překladu a řečtiny nemůže odpovídat, proto české neznačíme.

B 76

Vzduch - viz A 5 /3, A 5 /4.

B 77.1-3

Viz Matoušek, Jeskyně nymf, str. 32.
Proklovy verze si všimnul (i toho, že chybí u Dielse, přestože Proklos výslovně jmenuje
Hérakleita jako autora) už Festugiere - Radek.
Viz B 36 (smrt duše ve vodě), B 45 (duše bez hranic), A 15.

B 77.4-5

Na duše se usuzuje z Gen. plurálu, kontext u Porfýria (Matouška)?

B 78

gnómas = plurál, sg. = prostředník nebo nástroj myšlení; myšlení samotné; soud nebo mínění;
verdikt nebo propozice; záměr nebo účel.
V sing. viz B 78; epinoia v A 10 /6
Viz B 70, A 16 /2, C 1.4, C 1.10, C 1.24

B 79

Kelosos cituje v souvislosti Hérakleita jako pramen Pavlova výroku:
Lidská moudrost je bláznovství (ale jiné slovo než népios) před Bohem.

Chiasmus !

ékúse tady nemusí znamenat slyšení (tedy ne: naslouchal), nýbrž spíš mít pověst, být shledáván, být považován za.

Radek: Muž je v očí daimona shledáván dětinským,
tak jako dítě v očích muže.

B 80

Zvláštní leč zajímavé mínění Filodémovo o identitě zápasu a Dia je v paralele.

1 čteme eidenai podle Schleiermachera, jinak to nešlo.

4 čteme chreón podle Dielse, jinak by bylo podivné, : podle nutnosti
překladová verze tého čtení: jak je zapotřebí

Viz A 22.

Božská nutnost viz C 1.5

B 81

1 Radek: Jako lháře označuje umění řečnická, když píše takto...

archégos normálně: vůdce, původce, zakladatel; v takovémto kontextu (ironie): přední, král
Diels u Filodéma překládá: ... podvodů. Možná př. verze: lhářů.

B 82**B 83**

B 84.1 U Plótina: O sestupu duše do těl. Proměňuje - viz A 6 /8.

B 84.2**B 85****B 86**

Viz B 18, B 27.

B 87

eptoésthai = základní význam: vzrušit, rozrušit, vyděsit

Radek k Plútarchově verzi: thaumastikoi u Plútarcha (ti, kdo se všemu diví), nemají z ničeho užitek - v uvození citátu Hér.

Viz "mnozí žasnou", C 1.24

B 88

Bollack: řada kvasidiairésí.

Viz B 21, B 26 !

B 89**B 90**

Sloveso (antameibétai) má také význam "odplácet" (Radek).

proměňuje - viz A 6 /8.

B 91

Část A 6 /1.

Marcowich: ozvěna Platónova pochopení B 12 (proudění vod a vypařování z vlhkosti) - viz Platónova a Aristotelova paralela - nezdá se to tak.

Závěr - viz B 34 (odcházet)
Viz B 49a, viz A 6 /9.

B 92

Překlad RC: Proč už Pýthie nevěští ve verších:

...jak půvabné jsou Sapfíny písně a jak všechny posluchače okouzlují a očarovávají?
“Sibylla však,” podle Hérakleita, “pronáší běsníci ústy výroky neveselé, nepřikrášlené a nenalíčené, a přesto záslhou boha dosahuje svým hlasem tisíce let.”

A pindaros říká, že Kadmos zaslechl “pravou hudbu boha” - a nikoli hudbu příjemnou či rozmařilou... Neboť v tom, co je čisté a bez vášní, není pro rozkoš žádné místo.

(Kontext: Božská inspirace se týká věštby, ne básnické formy. Forma pochází od věštkyň. A ta se nemá poměřovat líbivostí.)

viz B 93 (Vládce... = tentýž Plútarchův spis, p. 21)

B 93

RC: ... nýbrž naznačuje.

Plútarchos pak citát souhlasně rozvádí.

B 94

Viz Hérakleitos v Papyru Derveni !

B 95

verze Stobaios, Anthologium I, 175 = zrušený Hérakleitův zlomek B 109, Diels

B 96

Provokativní a pohoršlivý výrok!

K zachování textu: na různých citujících autorech jsou vidět volně vkládané částice!!

Strabón - bez částice

Órigenés - gar

Plótinós - de

Plútarchos - gar

B 97

B 98

kontext: Plútarchos, De facie in orbe Lunae, p. 943de:

Za druhé se podobají paprsku večerního slunce, co do své přirozenosti, která je stejně jako jinde na zemi vzplývavá vzhůru. Jejich ochablost a rozptýlenost je posilována a zpevňuje se a zprůhledňuje - a tak jsou živeny výpary, jež k nim dosahují a Hérakleitos vhodně řekl vhodně řekl: “Duše čichají v hádu”. ??? zkontrolovat překlad i řecký text !!!

B 99

Mat. shrnutí Klémentova kontextu:

Vždyť právě jako “B 99”, stejně bychom neznali Logos a nebyli jím osvíceni, nebyli bychom o nic lepšími než vykrmovaní ptáci, kteří tuční ve tmě, živení pro smrt.

Mat. shrnutí Plútarchova kontextu”

A právě jako “B 99”, jak praví Hérakleitos, stejně tak pokud by záleželo jen na smyslech a mysl ani rozum (nús. logos) by přitom člověk neměl, nic by se ve svém životě nelišil od zvířat.

Viz A 11 /1.

B 100

4 Jedna přirozenost každého dne je zde hned ve dvojitým smyslu slova:

1. každého zvlášť

2. nedají se rozdělovat do dvou skupin na dobré a špatné, dny nemají dvě

přirozenosti!

Viz C 1.5

B 101

viz B 22 hledači zlata (a Klém. pozn. ze Strom II tam na konci).

Možná aorist gnómický - pak překlad prezentem !

B 101a**B 102**

Viz C 1.24

B 103

Viz C 1.17 !!

B 104

U Klémenta je po citaci Empedoklea B 3.6 a narážce na Platónův Sofistés 242d.

Podle paralely u Klémenta jsou podmětem “polloi kai dokésisofoi”.

nomoi - tamtéž v plurálu je asi pejorativní.

Kléméns paralelu neuvádí jako přímou řeč, je to však parafráze přesná co do významu. Hned potom cituje B 29, což docela dělá dojem souvislého textu!! **Zařadit v edici takhle !!**

Viz B 40, B 114, A 16 /1.128, C 1.24

B 105

Viz B 38

B 106

Povaha dne a obklopující vzduch od Dia - Hérakleitos A 16 /1.128

B 107

Absurdní kontext Sexta = A 16 /1. 126

B 108

3 Radek: spíš oddělené od všeho než od těch řečí.

Verze 1 rkp: bůh nebo zvíře jsou “oddělení” od lidí - a bůh i od všeho, jak praví text rkp.

Viz Thalés A 1, 35 !

B 109

Nekoná se! zrušený Hérakleitův zlomek B 109, Diels = Stobaios, Anthologium I, 175 = verze zlomku B 95 Diels-Kranz

B 110**B 111**

B 112

viz B 1

“podle přirozenosti” se váže k předchozímu i k následujícímu.

B 113**B 114**

ischyrizesthai = posilovat, čerpat sílu z něčeho, pevně něčemu důvěřovat, spoléhat na to (toto posl. v LSJ s odkazem na Hér. B 114)

Viz B 1, B 40, B 104, A 16 /1.128

B 115**B 116****B 117**

velký chiasmus: řádky 1 , 2 - 3 , 4

sfallomenos se vztahuje k předcházejícímu i k následujícímu !!

viz zabití dospělých v B 121

Nevnímá - viz B 1, (B112)

B 118

Kléméns předesílá, bez uvedení Hérakleitova autorství B 118, toto:

Člověk nemá jíst, když nemá hlad a podobně je větší pití moc nebezpečné. Když se člověk nebude příliš nalévat, zůstane naše duše čistá, suchá a prosvětlená (kaqar| ka□ xhr| ka□ fwtoeid»j).

Podmětem zlomku je u Klémenta pořád duše !

B 119

Kahn: anthópó uprostřed je ambivalentně postaveno !!

Matyáš: Povaha člověka je životní úděl.

protože daimón = individuální osud

viz Sofoklés, Oidipús

Platón, Tímaios 86C: “daimón, který v něm (člověku) bydlí” = nús = nejvyšší druh (stav) duše

Zákony 713: za Kronovy vlády nad námi z náklonnosti k nám bůh ustanovil daimony, aby o nás pečovali, podobně jako my vládeme nad dobyt看em.

B 1203 termata: LSJ: cíl, obracecí kolík při závodech, konec, mez; přeneseně: hranice
zde: 1. čtení: každodenní obrat - Medvědice
2. čtení: každoroční obrat, jako tropai, slunovratové body -

Arktur

Přikláním se k druhému nebo k jednotě obého. Viz porměnlivost slunce, B 6 !

4 úros: LSJ: 4 různá slova: 1. příživý, příjemný vítr, 2. strážce, hlídač; 3. íónsky horos, hranice, 4. druh býka, 5. s jiným přízvukem příkop pro spouštění lodí

4 Interpunkce je podle Kahna

4 Kahn: I když slunce zapadlo, Arktúros hlídá (v roli Erinyjí - viz jeho kom k B 94).

viz B 16 !

Závěr (náležení Arktúta) umožňuje různá pochopení Genitivu:

1. patřící jasnému Diovi

2. od Dia (seslaný)

Jitro a večer, V a Z, běh slunce od V k Z.

Medvědice = osa pro slunce.

Strážce = Arktúros, ne konjektrurou, ale výkladem jména, viz Aratos, Fainomena (I, 721):

Arktúros = Arktofylax.

U Hesioda Arktúros, jeho východy a západy (ranní a večerní), jako znaky rovnodennosti. - :
strážce osy a znak symetrie.

U Hér. ne jako znak ročních období - i když?, viz B 100 - ale jako Diem (horním ohněm?)
přiděleným strážcem.

B 121

oběšení dospělých: viz vedení nedospělým chlapcem - B 117

bohatství efesanů - B 125a

B 122

Možný pokus o rekonstrukci (Radek): Když se někdo hádá, tak se přibližuje. (čemu?komu?,
navzájem nebo podsvětí?, nebo napodobuje zápasem spornost celku - toto)

B 123**B 124**

Kontext zachování = A 10 /10

Viz závěrečná plútarchovská poznámka s Eurípidem k B 51

B 125

K Alexandrově verzi Radek: kykleón = kroužící. navrhuje zrušit jako obskurní, neboť toto
sloveso nemůže mít význam "kroužený".

Výklad: kroužící (při míchání), vířící

B 125a

Zásluhy efesanů - viz B 121

B 126

Bröcker považuje tento zlomek za Hérakleitův citát z Anaximandra.

Viz C 1.17, C 1.21, C 1.22

B 126a

4 Mědvědice je plurál?

5 duál "znamení" !

Není to tak, že struktura hór je Lunou značena v jednom znaku, zato proměnlivém, avšak
Medvědicemi je značena neproměnně, dokonce nezapadají, ale v jejich dvojnosti?

Radek k verzi u Vally, ř.3: ne "ročních spojení", ale "sklizně obilí" (je to opravdu zákl.význ.).

Ale!!!: Diodóros Sicilský IV, 85, 5 tvrdí, že fráze athanatú mnémés se vztahuje
k Orionu!

B 126b

Viz DL IX, 1, 11 = A 1.11

Je to o růstu jednotlivin vzhledem k tomu, co potřebují, čeho mají málo?

Nebo spíš o rození se toho, čeho je zrovna málo? O generačním vyrovnávání nebo o střídání ročních dob (např. o vypařování temných výparů, které je možná díky horku, ale tyto výpary pak dají vznik zimě - a naopak)?

Viz C 1.4, C 1.5, C 1.21

B 127

B 128

2-3 Radek: které neslyší, jako kdyby měly sluch,
které nic nedávají, stejně jako by nemohly nic požadovat.

B 129

3 viz Kléméns, Strom. V, 50, 2: !!

B 130

B 131

B 132

B 133

B 134

B 135

Jako zkratka oproti klikatinám zdánlivostí a podvodů.

B 136

B 137

7 heimarmené je sice stoický termín, ale i substantivně je už u Platóna.
zde slovesný tvar, (slovesně je prý už u Homéra) a stejný je u Theognida I, 1033;
Aischyla a Sofoklea!

I Kahn čte *heimarmena*.

Osud je řeč - A 8 /1. Osud - A 8 /2-3.

Božská nutnost viz C 1.5

B 138

Cfr. A 21.

B 139

Viz A 11 /3 - vláda konstelací.